

1950. 15. september. — Statsministerens og forsvarsministerens redegjørelser.

ter i krisesituasjoner, og på de krigstjenestekort som sendes rundt til alt befal og reservebefal, står der:

«Førebu Dykk best råd er for gjøremål De skal ha etter denne ordre.»

Men direktivene som forteller hva man skal gjøre, foreligger ennå ikke. Det har vært nevnt i Forsvarskommisjonens innstilling at det vil ta sin tid, men jeg vil be om at man gjør fortgang, så Stortinget når det kommer sammen til høsten, kan få en melding, i tilslutning til det lille ordskifte i Odelstinget forleden, om at dette arbeide er gjort.

Presidenten: Presidenten vil da til slutt få lov til å takke samtlige medrepresentanter for godt samarbeid i denne sesjon og ønske samtlige en god sommerferie. —

Ingen flere har forlangt ordet. Møtet er hevet.

Møtet hevet kl. 12,50.

Stortinget gjenopptok sine forhandlinger

fredag den 15. september kl. 13,10.

President: Natvig Pedersen.

Dagsorden:

1. Statsministerens og forsvarsministerens redegjørelse om de ekstraordinære beredskapsspørsmål.
2. Referat.

Presidenten: Presidenten vil ønske samtlige medrepresentanter vel møtt til samarbeidet om de alvorlige og vanskelige spørsmål som Stortinget nå vil bli innbudt til å gjøre vedtak om.

Det foreligger følgende skriv fra Statsrådssekretariatet, som presidenten skal referere:

«I statsråd 8. september d. å. er bestemt: «Statsråd Nils Hønsvald gis etter søknad avskjed i nåde som medlem av Kongens råd fra 14. september 1950 kl. 12.» Hvilket en herved har den ære å meddele.»

Hr. Hønsvald vil som følge derav ta sete som representant.

Ved det foretatte navneopprop var følgende representanter fraværende:

Aamo (forf.), Finn Moe (forf.) og Lange (forf.).

Presidenten: Der foreligger to permisjons-søknader:

Fra representanten Reidar Aamo, sålydende:

«Jeg søker med dette om fortsatt permisjon fra Stortinget, grunnet sjukdom. Jeg viser til erklæring fra overlæge Hald ved Martina Hansens Hospital, Sandvika.»

Legeerklæringen viser at representanten ikke kan møte i resten av inneværende år.

Etter forslag av presidenten besluttet enstemmig:

1. Saken behandles straks.
2. Den søkte permisjon innvilges for resten av inneværende år.
3. Varamannen, journalist Sverre Georg Østhagen, innkalles for å ta sete under representantens permisjon.

Presidenten: Hr. Østhagen er til stede og vil ta sete.

Fra representanten Finn Moe foreligger følgende søknad:

«Da jeg er oppnevnt som medlem av den norske delegasjon til generalforsamlingen i De Forente Nasjoner, tillater jeg meg herved å søke om permisjon fra Stortinget for den tid den ekstraordinære sesjon som begynner 15. september, varer. Varamannen bes innkalt.»

Etter forslag av presidenten besluttet enstemmig:

1. Saken behandles straks.
2. Søknaden innvilges.
3. Varamannen, kontorsjef Omar Anton Pedersen Gjestebø, innkalles for å ta sete under representantens permisjon.

Presidenten: Hr. Gjestebø er til stede og vil ta sete.

Statsråd Hauge overbrakte følgende kongelige proposisjoner:

1. Om ekstraordinære tiltak for å øke tempoet i utbyggingen av Norges forsvarsberedskap.
2. Om ratifikasjon av protokoll, datert Brüssel 16. desember 1949 om endring av Overenskomst om opprettelse av en internasjonal union for utgivelse av tolltariffer av 5. juli 1890.

Statsministerens redegjørelse.

Statsminister Gerhardsen: Det er utbrudt av krigen i Korea som har gjort det nødvendig for Regjeringen å legge fram forslag om tiltak for å øke tempoet i utbyggingen av

vårt beredskap. Det er dokumentert at det her dreier seg om en angrepskrig og at det var nordkoreanerne som begynte krigen. Hensikten må åpenbart ha vært ved et plutselig lynoverfall på det uforberedte Syd-Korea å besette landet i løpet av kort tid, og stille verden overfor en fullbyrdet kjensgjerning. Når det ikke lyktes så skyldes det at F.N. så hurtig gikk til aksjon for å stanse angriperen. Alle som mener at tvistigheter skal løses ved forhandling og ikke ved krig kan prise seg lykkelige over det. Skal verden bli spart for krigerske overfall slik vi nå har sett det i Korea, så er det nødvendig at angriperne blir slått tilbake slik at det vil stå klart for all verden at det ikke lønner seg å begynne en krig.

Selv om De forente stater inntil nå har vært nødt til å ta den hardeste støytten og fortsatt må gjøre det, så må vi ikke glemme at det er en kollektiv F.N.-aksjon som er i gang, og at alle medlemstatene plikter etter evne å slutte opp om den. For Norge var det naturlig å yte hjelp ved å stille skipstonnasje til disposisjon. Ved forhandlinger med F.N. og de amerikanske myndigheter er et stort norsk skip satt inn i fart mellom Amerika og Japan eller Korea.

Mange mennesker stiller seg det spørsmål om krigen i Korea kan komme til å utvikle seg til en ny verdenskrig. Vil en ha det spørsmål besvart må en stille det til de diktaturstyrte land. Demokratisk styrte land hverken vil eller kan sette i gang en plutselig angrepskrig, det er bare diktaturstyrte land som kan det. Vi får tro at det ikke er noen ansvarlig statsmann i noe land som vil ta ansvaret for å sette en ny verdenskrig i gang, men vi ser med uro og bekymring på den voldsomme opprustning som i hele etterkrigstiden har gått for seg i de diktaturstyrte landene. Den engelske forsvarsminister opplyste nylig i Underhuset at militærutgiftene i Sovjet-Samveldet utgjør 13 pst. av nasjonalinntekten, at det har en hær på 175 aktive divisjoner, 25 000 tanks, 19 000 militærfly, anseelige sjøstridskrefter med en sterk ubåtflåte og omkring 3 millioner mann under våpen i fredstid. Også de andre folkedemokratiske statene legger stor vekt på den militære opprustningen.

De demokratiske land har etter krigen først og fremst satt kreftene inn i det alminnelige gjenoppbyggingsarbeidet. I tillit til at det skulle bli fred, gikk de til en sterk demobilisering av sine militære styrker. Det er hovedårsaken til at de ikke er tilnærmedesvis så godt rustet som diktaturstatene. Slik situasjonen etter hvert har utviklet seg er det imidlertid blitt tvingende nødvendig for demokratiene å øke tempoet i utbyggingen av

sitt militære beredskap. Særlig fra amerikansk side har det vært hevdet at den demokratiske verden må bli militært sterkere for å komme på talefot med Sovjet-Samveldet.

Etter de nye planer som nå er lagt opp i Atlanterhavspaktens organer, tar en sikte på allerede i 1952 å nå de mål en hadde satt seg til 1954. Det betyr en veldig belastning på en verden som enda strir med å vinne over den andre verdenskrigens skadevirkninger. Men den belastningen må vi alle ta i full bevissthet om hva som står på spill.

Den 24. juli fikk Norge, som de andre Apaktlandene — en henvendelse fra den amerikanske regjeringen der det ble bedt om at en i hvert enkelt medlemsland tok opp til overveie spørsmålet om å øke tempoet i utbyggingen av forsvar. Den norske regjeringen svarte på denne henvendelsen den 3. august, etter at den hadde drøftet det norske standpunkt med den utvidede utenrikskomite. I sitt svar gir Regjeringen uttrykk for at den deler den oppfatningen at den demokratiske verden må øke tempoet i oppbyggingen av sitt forsvar for å bevare freden og skape forutsetningene for forhandlinger om og løsninger av de uløste internasjonale spørsmål. Den gjør så rede for de forslag til ekstraordinære tiltak og bevilgninger som den hadde bestemt seg for å legge fram, og som i det vesentlige svarer til de forslag som Stortinget nå har fått til behandling.

Til det militære forsaret foreslår Regjeringen bevilget 190 millioner kroner fordelt på 2½ år, med hovedvekten lagt på styrking av hæren og luftforsvaret. Også Heimevernet blir styrket betydelig. Den effektive styrking av vårt militære forsvar blir langt større enn tallet 190 millioner kroner gir uttrykk for, ved at den store tildeling av våpen og materiell fra Amerikas forente stater kommer i tillegg. Regjeringen mener med den foreslåtte bevilgning å kunne gjennomføre oppbyggingen av vårt militære beredskap på halvparten av den tiden som vi tidligere regnet med. Sjefen for Forsvarsdepartementet, statsråd Hauge, vil gjøre nærmere rede for forslaget, og en av de første dager i neste uke vil utenriksministeren gjøre nærmere rede for den utenrikspolitiske situasjon.

Beskyttelse og forsvar av sivilbefolkningen under krig er like viktig som det militære forsvar. Hvis det lykkes en fiende gjennom svære ødeleggelser og omfattende tap av menneskeliv å spre skrekk og forvirring bak fronten, vil det kunne rive vekk grunnlaget også for det militære forsaret. Det er nødvendig å treffe tiltak som gir sivilbefolkningen den beskyttelse og den trygghet som er mulig. Regjeringen foreslår at de tiltak som

etter den tidligere planen skulle være ferdig i 1954 framskyndes slik at den kan være ferdig ved utløpet av 1952. Det nødvendig-gjør en tilleggsbevilgning på 35 millioner kroner. Fireårsplanen var beregnet å koste i alt 118 millioner kroner, derav er av tidligere beredskapsbevilgninger dekket 48,8 millioner kroner. For de nye 35 millioner kroner er det mulig å skaffe tilfluktsrom for ca. 110 000 mennesker, og materiell og utstyr for hjelpemannskapene som en regner ved utgangen av 1952 kan være utdannet i et antall av ca. 50 000 mann. Planene for utflytting av folk fra utsatte byer regner en å ha ferdig i løpet av 1951.

Når det gjelder politiet må det styrkes for å bli satt i stand til å løse de alvorlige og viktige oppgaver det vil bli stillet overfor forut for og under en eventuell krig. Politiet må settes i stand til effektivt å overvåke og hindre enhver form for landsfjendens virksomhet fra alle kanter og det må være så sterkt, og må bestå av så mobile avdelinger at det kan slå ned eventuelle opprørsforsøk som fiendens femtekolonner kan forsøke å få i stand. Av beredskapsbevilgningen er det foreslått å bruke 13 millioner kroner til styrkelse av politikorpset. Av tidligere beredskapsbevilgninger er disponert ca. 14 millioner kroner. De nye bevilgninger vil i første rekke bli brukt til organisering av en mobil styrke gjennom Politiskolen. Videre blir det foreslått opprettet en politireserve på 4 500 mann. Den skal tas ut av heimevernpflichtige årsklasser 1940—45, gis den nødvendige utdanning for å kunne fylle de oppgaver som kan bli stillet under mobilisering og krig og settes inn når det er behov for det. Dessuten blir det foreslått bevilgninger til materiell og utstyr for å gjøre politiets arbeid effektivt. Både for sivilforsvaret og politiet gjelder at bevilgningene er fordelt på 2½ år og at bare de beløp en regner å få bruk for i 1950—51 er ført opp i år.

Under en krise- og krigssituasjon blir landets forsyning med nødvendige varer av avgjørende betydning. Våre lagre var pr. 1. juli relativt tilfredsstillende, og er for visse varers vedkommende økt en del senere. Av korn har vi lagre for 6 måneder. De øvrige varer tas inn av private importører, og Stortinget må ta stilling til forslaget om at staten skal ta på seg en del av utgiftene ved økt import og lagring. Regjeringen mener at det er nødvendig å få økt beholdningene av visse matvarer og råstoffer. I samsvar med forslag fra Direktoratet for økonomisk forsvarsberedskap er det foreslått at lagrene økes med varer til et beløp av 75 millioner kroner. Det er fram-satt forslag om at staten garanterer for lån

på inntil 50 millioner kroner til slike innkjøp, til dekning av konjunkturtap, og for å få renteutgiftene ned. Dessuten kan det bli nødvendig å foreta direkte statsinnkjøp av en del legemidler og medisiner. En har regnet med 12 millioner kroner fordelt over 2½ år til disse tiltak. Det er sikkert dem som vil mene at dette er utilstrekkelig. En bør da for det første ta i betraktning at vi lever i en verden der det er mangel på varer og i et land som mangler valuta, og for det annet at vi gjennom vårt militære samarbeid med de store flåtemakter i vest har grunn til å regne med tilførsel av livsviktige varer også under en krig.

Da krigen i Korea brøt ut og F.N. appellerte til medlemstatene om å yte hjelp, erklærte den norske regjering seg straks villig til å yte hjelp i den form som lå nærmest for Norge, nemlig skipstonnasje. Utgiftene for Norge er beregnet til 6 millioner kroner for et år.

Mange spør om Regjeringen har gått langt nok med sine forslag. I en sak der så mye står på spill er det forståelig at ansvarsbevisste mennesker gjerne vil føle seg sikre på det. Også de land vi samarbeider med militært har grunn til å spørre om det. Det kan imidlertid ikke svares et absolutt ja eller nei på et slikt spørsmål. Vi står overfor en rekke vurderingsspørsmål, der tekniske, økonomiske, sosiale og politiske momenter kommer inn og der også andre lands beredskapsnivå må få innflytelse på vårt standpunkt, enten det gjelder land som vi samarbeider med eller land som vi er redd for skal angripe oss.

Som utgangspunkt for sine vurderinger har Regjeringen hatt for øye at Norges forsvar nå er en del av de samarbeidende demokrati-ers forsvar. Vi er med i et solidarisk samarbeid med andre land der vi vet at vi vil motta betydelig hjelp utenfra, men også må yte vår del til det felles forsvar. Innenfor dette samarbeid er ingen tjent med at det enkelte land setter inn i sin beredskapsutbygging så mye at det går ut over andre livsviktige samfunnsoppgaver. De som nå truer verdensfreden fører sin kamp etter to hovedlinjer, som åpen krig eller på den indre front ved hjelp av kommunistiske 5. kolonner eller som en kombinasjon av begge deler. En må kunne møte fienden på begge disse områder. Vi vet at kommunismen, som nazismen, delvis er en spekulasjon i fattigdom og nød. Vi skal riktignok være varsomme med å måle friheten etter omfanget av materielle goder, men vi har erfaring for at økonomisk nød gir rikere grobunn for de som vil misbruke et lands vanskeligheter til å splitte et folk. Så lenge vi i Norge har full sysselsetting er det

ingen grunn til å frykte for at noen skal lide direkte nød, men vil vi ha sosial ro i landet, må folket ha en sosial standard som gir det en følelse av at det har noe å forsvare, det må ha visshet for at byrdene fordeles så rettferdig som råd er, og at det som settes inn i utbyggingen av beredskapet nyttes fornuftig. Regjeringen tror den er i samsvar med oppfatningen hos det store flertall i folket når den går inn for det som er nødvendig til vårt militære og sivile beredskap, men ikke vil sette inn mer enn vi kan nytte rasjonelt og mer enn vi orker å bære fram.

Når Regjeringen har antydning et beløp på 250 millioner kroner som ekstraordinær bevilgning i en periode fram til 1. januar 1953, så er det ut fra ønsket om å få antydning en størrelsesorden. Den legger imidlertid hovedvekten på det program som er lagt opp, et program som er i samsvar med A-paktlandenes felles forsvarsplaner. Dette programmet vil Regjeringen gå inn for å få gjennomført selv om det vil nødvendiggjøre forslag om høyere bevilgninger enn forutsatt for de følgende budsjettår.

Det er ikke lett å finne ut om Norge ved å realisere dette programmet, ut fra sine forutsetninger yter forholdsvis like mye som de land vi samarbeider med militært. Vi har ikke noe ønske om å slippe billigere fra det enn de andre demokratiske land, og tror heller ikke at vi gjør det tatt i betraktning de store materielle og økonomiske vanskene våre. Det er derimot helt på det rene at vi ikke yter på langt nær så mye til vårt militære beredskap som de folkedemokratiske land. I demokratiske og frie land vil befolkningen ikke finne seg i en så lav sosial standard som den befolkningen i diktaturstyrte land må finne seg i. Her står vi overfor noe av det som i alminnelighet er demokratiens styrke, men som også — i en situasjon som den vi nå befinner oss i — kan være deres svakhet. Hvis vi i dag bare tenker på levestandarden, så kan det i morgen komme til å koste oss både frihet, sosial rettferdighet og en menneskeverd tilværelse ellers. Det er ut fra disse betraktningene den demokratiske verden har bestemt seg for å øke betraktelig tempoet i utbyggingen av sitt militære forsvar. Norge er innstilt på, i samme utstrekning som de andre deltakerland, til enhver tid å sette inn så mye i sitt beredskap som de utenrikspolitiske forhold gjør nødvendig og som det er teknisk og økonomisk mulig og forsvarlig for oss å sette inn.

Men de demokratiske land må være på vakt så det økte militære beredskap ikke blir et mål i seg selv. Det skal være et middel til å få løst de mange uløste internasjonale pro-

blemer gjennom forhandlinger, og med det skape grunnlaget for nedrustning og varig fred. En planmessig økonomisk utbygging av den demokratiske verden skal gi grunnlag for en varig bedring av de sosiale og økonomiske forholdene i alle land, også i de land som regnes for sosialt underutviklede. Vi må ikke begrense oppgavene til bare å kjempe mot en fare som truer, vi må også ha et positivt program å kjempe for. Først da kan en samle den demokratiske verden og også vinne nye land og nye folk for demokratiet og friheten. President Trumans 8 punkter, der han bl. a. går inn for at Korea må bli fritt, selvstendig og forent, at Formosa-spørsmålet må løses fredelig på internasjonalt basis, at alle nasjoner i det fjerne Østen har rett til frihet og at en må ta avstand fra aggressive og preventive kriger, går godt inn i et slikt program.

Ved planleggingen av forsvarsberedskapet må en regne med at en angriper kan komme til å ta i bruk et hvert middel som han finner tjenlig for å nå sine mål. En total krig vil kreve at alle grener av samfunnslivet og alle lag av folket er beredt til å møte de angrep vi kan bli utsatt for. Foruten militære angrepshandlinger, må en regne med at en angriper vil søke å skape mest mulig forstyrrelser i landets næringsliv og i dets administrasjon, gjennom terrorbombing, sabotasje, spionasje og kup fra 5.kolonnister innenfor landets grenser. Et fullt utbygget forsvarsberedskap må være forberedt på å kunne slå ethvert slikt angrep tilbake. Skal det lykkes, må våre forberedelser ta sikte på at alle områder av samfunnet er beredt på å møte en krigstilstand.

Som det ble uttalt i St. prp. om de ekstraordinære beredskapstiltak i 1948, vil ikke bare de sentrale statsmyndigheter, men også de lokale myndigheter og de store organisasjonene innenfor nærings-, arbeids- og kulturlivet ha sine spesielle oppgaver å skjøtte under en total krig, og de har sine beredskapsproblemer å løse i fredstid.

Ut fra dette syn besluttet Regjeringen at samtlige departementer skulle overveie de forskjellige beredskapsproblemer, hver innenfor sitt spesielle fagområde. De skulle sørge for å utarbeide de nødvendige beredskapsplaner som ledd i et totalt forsvar, og sette i gang de forberedelser og tiltak som måtte gjøres i fredstid.

Som et ledd i disse beredskapstiltak har Justisdepartementet utarbeidet 3 proposisjoner som er lagt fram for Stortinget, med tanke på de forhold som kan oppstå under krig, krigsfare eller organisert 5. kolonnevirksomhet forut for og med sikte på krig.

Den ene proposisjon inneholder nødsfull-

makter for Kongen og andre administrative organer, og en rekke andre bestemmelser som det vil være nødvendig å ha under krigsforhold. Den annen gjelder straffelovgivningen, og foreslår mer omfattende og klare regler om landsforræderi og høyforræderi. Den tredje proposisjon gir bestemmelser om fiendtlig eiendom og om forbud mot forbindelse med fienden.

Disse lovforslagene er i store trekk en lovfesting av de erfaringer vi høstet under den siste verdenskrigen. Man kan kanskje si at denne lovgivningen ikke vil innføre noe egentlig nytt i vårt rettssamfunn. Det er rettsregler som er nødvendige og nokså selvfølgelige i ethvert demokratisk samfunn under krig. Hovedreglene kan utledes av de prinsipper som Grunnloven og vår alminnelige lovgivning har fastlagt, eller av konstitusjonell nødrett. Hovedforslagene er i vesentlig grad i samsvar med tidligere utredninger og lovutkast og med den provisoriske lovgivning som vi fikk under krigen.

Regjeringen har ment at det vil være av den største verdi å få slike lovregler utformet og vedtatt av Stortinget på normal måte under fredelige forhold. En lovgivning som blir gitt etter hvert under en krig kan lett skape usikkerhet og krig både om kompetanse og gyldighetsområde. Når den er gitt på ordinær måte vil både myndighetene og befolkningen ha et klarere og tryggere grunnlag å stå på hvis krigens ulykker skulle komme over oss igjen.

Regjeringens framlegg om en omfattende beredskapslovgivning har stort sett fått en god mottakelse i den norske presse. Tilslutningen har ikke vært enstemmig, idet de kommunistiske aviser har funnet seg tjent med høylytte protester, noe som ikke kommer overraskende på noen. Men ellers har det vært tilfredshet med at vi får lovordnede forhold og er forsvarsberedt også på dette område.

De lovforslagene som legges fram er vel forberedt av framstående jurister, og er bygget på erfaringer både fra vårt eget og andre land under krig og krigsforhold. Men det vil selvsagt være delte meninger om mange enkeltheter, og om en har funnet fram til de regler som i en krigssituasjon vil være i best samsvar med de prinsipper som et rettssamfunn må bygge på. Det er kanskje ikke så rart at det i et demokratisk samfunn er meningsforskjell om hvilke særbestemmelser en skal ha under krig, krigsfare og ved angrep fra 5.kolonnister innenfor landets grenser. Forholdene kan arte seg slik at denne lovgivning har strengere regler enn forholdene gjør nødvendig, men det kan også vise seg at den ikke har vært vidtgående nok.

Gjennom den offentlige debatt som er begynt og en samvittighetsfull behandling i Stortinget må en kunne finne fram til løsninger som lar alle hensyn komme best mulig til sin rett. Vi ønsker en saklig og lidenskapsløs debatt om disse sentrale spørsmål, der kommunistene bør bli alene om å lage partipolitikk på dem. Den lovgivning vi får, bør ha et samstemmig folk bak seg. Under behandlingen av denne sak må vi bare ikke glemme hvorfor vi må ta denne lovgivningen, og hvilke forhold den skal sikre oss mot. Hvis vårt folk på ny må kjempe på liv og død for sin frihet og eksistens, må lovreglene våre sette landets myndigheter i stand til hurtig og effektivt å slå ned enhver forrædersk virksomhet og sikre samfunnet mot folk som er rede til å falle sitt land i ryggen.

Stortinget må i løpet av de nærmeste dager også ta standpunkt til hvordan en skal skaffe de midler som gjennomføringen av de ekstraordinære beredskapstiltak krever. Det melder seg her både statsfinansielle og realøkonomiske problemer.

Når det gjelder de pengebeløp som må til, dreier det seg i inneværende budsjettår om å skaffe dekning for et beløp på 109 millioner kroner. Regjeringen mener at det i den nåværende økonomiske situasjon ikke vil være forsvarlig å skaffe dette beløp gjennom lån. Det må skaffes gjennom skatter og avgifter eller ved reduksjon av andre statsutgifter. Dette problem kan i seg selv være vanskelig nok. Skattetrykket er allerede på forhånd meget følbart, og inndragningen av subsidier og senere prisstigning gjør at både direkte og indirekte skatter vil føles tyngende.

De realøkonomiske problemer vi står overfor, er enda vanskeligere. Men når vi er villig til å øke landets forsvarsberedskap, må vi også være villig til å ta de realøkonomiske konsekvenser som dette fører med seg for den sivile bruk av varer og tjenester. Forsvarstiltak av den økonomiske størrelsesorden som det her er spørsmål om, utgjør i og for seg ikke noen uforholdsmessig stor del av den norske nasjonalinntekten. En må imidlertid være klar over den spesielle økonomiske situasjon som landet for tiden står oppe i. Det er her 2 viktige forhold som må understrekes. Det første er at Norge allerede på forhånd i høy grad har full sysselsetting og utnytter alle sine ressurser. I land som har arbeidsløshet og ledige produksjonsmidler, vil økte forsvarstiltak kunne gjennomføres uten en tilsvarende reduksjon av varer og tjenester til sivile formål. Men situasjonen er i så måte en helt annen i Norge i dag.

Det andre viktige forhold er at Norge for tiden har et importoverskudd av varer og

tjenester som er atskillig over en milliard kroner pr. år. Dette henger som kjent sammen med det store investeringsprogram og den omfattende gjenreising som vi har gjennomført etter krigen. Det er imidlertid helt på det rene at vi må redusere dette importoverskuddet ganske betydelig i de nærmeste par år. Det var det som lå til grunn for Stortingets vedtak i sommer om å gjennomføre en 5 pst. reduksjon av investeringene. Det var de samme synsmåter som var grunnleggende i nasjonalbudsjettet for 1950, og i St. meld. nr. 43/1950 om tiltak til å trygge stabiliteten i landets økonomi.

Situasjonen er altså den at vi foruten å bruke all den arbeidskraft og alle de ressurser vi selv har, får et netto tilskudd av varer og tjenester fra andre land. Dette tilskudd er vi nødt til å redusere sterkt i den nærmeste framtid.

Regjeringen har tidligere gitt uttrykk for at den nødvendige reduksjon i bruken av varer og tjenester i første rekke må gjennomføres på de områder hvor skadevirkningene blir minst. Den fant derfor at reduksjonen i første rekke måtte skje på investeringsområdet, og da særlig av de investeringer som ikke var av vesentlig betydning for vår betalingsbalanse. Allerede det å gjennomføre en slik reduksjon, stillet oss overfor meget vanskelige oppgaver, og hittil har det ikke vært mulig å gjennomføre den i den grad som det har vært nødvendig. De økonomiske oppgaver som vi står overfor, er altså fra før meget vanskelige, og de ekstraordinære beredskapstiltak kommer på toppen.

De virkelige omkostninger ved utbyggingen av vårt beredskap, består i at vi til dette formål må bruke arbeidskraft, materialer, varer og valuta som vi ellers kunne bruke til andre formål. Målt i årsverk vil forsvaret i de to tre nærmeste år, komme til å legge beslag på omkring 14 000 årsverk med enn før. Herav faller noe over 10 000 på militær opplæring og utvidelse av politiets mannskapsstyrke, og omkring 4 000 årsverk på bygge- og anleggsarbeider av militær og sivil art. Summen av årsverk gir imidlertid ikke det fulle bilde av belastningen på arbeidsmarkedet. Innkvartingsforholdene gjør at en vesentlig del av den ekstraordinære militære oppøving, må finne sted i sommerhalvåret. Den største mannskapsstyrke vil altså være innkalt på en tid av året da de sivile behov for arbeidskraft er størst, og knappheten på arbeidskraft er mest følbare.

Behovet for byggematerialer til forsvaret vil bli mer enn fordoblet i forhold til det budsjetterte for inneværende år.

I hvilken utstrekning det blir nødvendig å

nytte det sivile produksjonsapparat til forsvarsformål, har en foreløpig ikke full oversikt over. En har forutsatt at det meste av det vi trenger av våpen og utstyr, skal leveres utefra, slik at vårt sivile produksjonsapparat ikke skulle bli særlig belastet til forsvarsformål.

Til ekstraordinær import for å styrke våre lagre av nødvendige varer, er det forutsatt at det skal disponeres omkring 75 millioner kroner i fremmed valuta i tiden framover.

Selv om forsvarets behov for materialer, valuta og sivil produksjon vil bety en merkbar belastning, så er det likevel arbeidskraftproblemet som er det vesentligste. Det er på arbeidsmarkedet vi kommer til å føle hovedtyngden av de realøkonomiske problemer. Det som forsvaret skal ha av mannskaper og arbeidskraft, må tas fra den sivile sektor, og betyr at vi må innskrenke ytterligere den rammen som ble lagt tidligere i år.

Det er flere veier å gå når de ekstraordinære beredskapstiltak skal passes inn i vår økonomi.

Den beste løsningen av de økonomiske problemer som vi står overfor, er gjennom økt innsats og økt produksjon. Vi har ingen ledige å trekke inn i arbeidslivet. Hos oss kan produksjonen bare holdes oppe eller økes ved at utbyttet av hvert enkelt årsverk blir større. Vi må derfor øke våre anstrengelser for å få opp produktiviteten.

I den utstrekning vi kan produsere mer pr. årsverk, vil de økonomiske byrder som forsvarstiltakene legger på oss bli redusert. På lengre sikt er en betydelig øking av produktiviteten av avgjørende betydning for vår økonomiske framgang.

Jeg skal ikke gå nærmere inn på de produksjonsfremmende tiltak som er gjennomført eller satt i gang innenfor de ulike næringer, men må få lov til å si noen ord om forholdene innenfor industrien, fordi det er der vi må kunne vente den største framgang.

Industriens produksjon lå i 1945 langt nede. Etter produksjonsindeksen var den omkring 67 når 1938 settes til 100. I årene etter 1945 er produksjonen steget meget raskt, og lå i fjor på omkring 137, men samtidig var antallet av sysselsatte i industrien gått tilsvarende opp, slik at produksjonen pr. årsverk inntil i fjor bare var nådd opp til omkring 98,5 når 1938 settes til 100. Det har senere vært ytterligere framgang, og i dag er den gjennomsnittlige produksjon av hver arbeider antakelig på samme nivå som i 1938. Det er en betraktelig framgang i forhold til 1945.

Men når vi sammenligner oss med de fremste industriland i Vest-Europa og De forente stater, er stillingen i k k e gunstig. Etter fag-

kyndige beregninger er produktiviteten i Amerika i løpet av den siste menneskealder steget med noe over 30 pst. i hvert 10-år, og i England med 20 pst. Regner vi at produktiviteten i norsk industri skulle fulgt den samme utvikling som i England fra 1938 til i dag, skulle vi ha vært oppe i omkring 122 når 1938 settes til 100. Disse tall viser at produktiviteten i norsk industri ikke har holdt følge med den tekniske utvikling i de industriland som vi skal konkurrere med. Men det betyr også at det skulle være mulig å øke produktiviteten hos oss i et forholdsvis hurtig tempo, ved å anvende moderne utstyr, arbeidsmetoder og organisasjon.

En øking av produktiviteten i norsk industri må i første rekke løses innenfor den enkelte bransje og i de enkelte bedrifter. Det vil særlig bli spørsmål om å kunne nyttiggjøre seg de tekniske og organisatoriske erfaringer som de industrielt mer utviklede land er nådd fram til.

Industridepartementet har siden i vår arbeidet med planer om et sentralt råd for å få opp produktiviteten i norsk industri. Et slikt råd forutsettes sammensatt av representanter fra staten, arbeidsgivernes og arbeidernes organisasjoner. Det må samarbeide med Industridepartementet, bransjerådene og helst også produksjonsutvalgene. De fleste andre vest-europeiske land har innført lignende sentrale organer for å øke produktiviteten innenfor industrien. Gjennom Marshall-organisasjonen har vi muligheter for å kunne nyttiggjøre oss de erfaringer som er høstet både i De forente stater og i de fremste industriland i Vest-Europa. Regjeringen har gitt sin tilslutning til tanken om et slikt produktivitetsråd, og saken vil bli tatt opp så snart forberedelsene er ferdig.

Vi kan imidlertid ikke regne med at produksjonen med et slag skal øke så sterkt at det alene kan løse de økonomiske problemer vi står overfor. Det er derfor ikke til å komme forbi at vi må foreta reduksjon på andre områder, av forbruket eller investeringene eller av begge deler. Når det gjelder forbruket er stillingen den at vi i tiden framover må tåle noen innskrenkninger. Nå kan det med god grunn hevdes at store deler av folket i dag har et forbruk som ikke bør være lavere. Det er også Regjeringens standpunkt, at de nye forsvarsbyrder ikke må føre til noen innskrenkning i det grunnleggende og nødvendige forbruk. Det er det øvrige forbruk av mindre nødvendige ting som må skjæres ned.

Byrdenes fordeling vil i noen grad avhenge av det lønns- og prisoppgjør som skal foretas i høst. I samband med reduksjonen av subsidiene i april ble der inngått en avtale med

Landsorganisasjonen og Arbeidsgiverforeningen, der det heter:

«Hvis Statistisk Sentralbyrås indekstall for de samlede leveomkostninger (1938—100 pr. 15/9—1950 er steget til 165,6 eller mer som følge av den nye subsidieordning, vil de to hovedorganisasjoner på Regjeringens innkallelse, møte til forhandlinger om lønns- og pris-situasjonen, om eventuelle lønnsjusteringer og om hvilke tiltak som kan gjennomføres fra statens side.»

Det er allerede nå på det rene at prisindeksen vil ligge over 165,6 den 15. september. I henhold til den inngåtte avtale vil Regjeringen kalle sammen representanter fra de to hovedorganisasjoner for å drøfte lønns- og prissituasjonen slik avtalen forutsetter. Etter Regjeringens mening vil det være gunstig om slike drøftinger kan ta til snarest mulig. Regjeringen vil også søke kontakt med representanter for jordbrukernes og fiskernes organisasjoner for å drøfte pris- og lønnsutviklingen med dem. Det er overmåte vanskelige og alvorlige problemer en stilles overfor i samband med disse forhandlinger. Det er ikke mulig for noen i dag å kunne si noe om resultatet, og det vil ikke være riktig å gå nærmere inn på de forskjellige sider av spørsmålet før en har hørt hovedorganisasjonenes mening. En får bare håpe at de som representerer de store organisasjonene og de som står bak dem — arbeidere og arbeidsgivere, bønder og fiskere — vil være villig til å se problemene i en større sammenheng og på noe lengre sikt og ikke bare ha øye for de øyeblikkelige resultater. Regjeringen er interessert i at en når fram til en løsning som sikrer alle en forsvarlig levestandard, men slik at det ikke skjer økonomiske forskyvninger som fører til inflasjon og arbeidsløshet.

Når det gjelder investeringene har Regjeringen ved tidligere anledninger meget sterkt gitt uttrykk for at vi må gå til en drastisk innskrenkning, for å bringe likevekt i hele vår økonomi. Det er her vi kan frigjøre arbeidskraft og andre ressurser uten for store skadevirkninger. Beregninger gjort av Arbeidsdirektoratet viser at investeringene — direkte og indirekte — beskjeftiger omkring 100 000 flere mennesker enn før krigen. I bygge- og anleggsvirksomheten, hvor en tok sikte på en nedskjæring på omkring 5000 mann, har sysselsettingen i steden økt med 5000 i forhold til i fjor. En betydelig del av de som er i arbeid på dette område, driver med ombyggings- og vedlikeholdsarbeider som uten skade kunne og burde vært utsatt.

La oss ha klart for oss at valget står mellom enten å vise resignasjon i ønsken om straks å få bygge forretningsbygg, idretts-

anlegg, veier, jernbaner, sykehus og skoler, eller å måtte tåle en betydelig og varig nedskjæring av vårt forbruk av de mest nødvendige ting. Det burde ikke være tvil om valget her.

Regjeringen har i St. meld. nr. 43/1950 gjort rede for de tiltak som den da fant nødvendige, for å få ned de offentlige og private investeringer. Når vårt forsvarsberedskap kommer i tillegg med økt realøkonomisk belastning, vil det være nødvendig, ikke bare å opprettholde de tidligere tiltak, men en må foreta en ytterligere tilstramning.

De tiltak som Regjeringen i den nåværende situasjon finner det nødvendig å gjennomføre, kan oppsummeres i følgende:

Den reduksjon av statens investeringer som i sommer ble fastsatt til 5 pst. for inneværende budsjetter, må utvides til 10 pst. I det følgende budsjettår bør det søkes gjennomført en reduksjon på ytterligere 5 pst. Det må videre tas opp forhandlinger med de større kommuner for å få dem til å gjennomføre den samme reduksjon av investeringene.

De private investeringer må reduseres tilsvarende. Da en del av disse er kontraktsbundet, f. eks. for skipsbygging, vil en ta sikte på en samlet reduksjon på 10 pst. av de investeringer som var forutsatt i nasjonalbudsjettet for 1950.

For å bremse på de private investeringer er det nødvendig å gjennomføre en begrensning av kontroll med bankenes utlån. Finansdepartementet arbeider med saken i samråd med Norges Bank, de statsgaranterte og de private banker. Som et middel i samme retning vil Regjeringen på ny fremme forslag om opphevelse av adgangen til å kreve fradrag ved skatteligningen for utgifter til reparasjoner og ombygninger. Byggeløyveordningen må også nyttes i denne forbindelse.

For å lette arbeidsmarkedet og innskrenke investeringene, arbeides det med en ordning slik at de befestningsarbeider som skal utføres etter Forsvarsdepartementets planer, i størst mulig utstrekning blir utført ved statens egne arbeidere; på samme måten vil en søke gjennomført at sivilforsvarstiltak i de enkelte kommuner blir utført av de faste kommunearbeidere.

Av øvrige tiltak som er under forberedelse, nevner jeg at Finansdepartementet undersøker mulighetene for en nedskjæring av utgiftene på statsbudsjettet, og har tatt spørsmålet om eksportavgifter opp til ny overveielse.

I retningslinjene for neste års nasjonalbudsjett har en forutsatt at importprogrammet blir redusert med 10 pst. og en må også ta opp til revisjon inneværende års importprogram.

Hvis alle slutter lojalt opp om de tiltak som de ansvarlige statsorganer finner det nødvendig å sette i verk, kan vi klare å skape den nødvendige balanse i vår utenriksøkonomi, og enda klare de ekstraordinære byrder som forsvarsberedskapet krever, uten at noen skulle behøve å finne børen for tung. Men det krever langt større respekt for norsk lov og de regulerings- og kontrollbestemmelser som Stortinget og Regjeringen har gitt, enn tilfellet er på mange hold i dag. Det er i den senere tid blitt avslørt en rekke omfattende lovovertrædelser, som er nedslående og som skaper bitterhet i de brede lag av folket. I den alvorlige situasjon som vi nå står oppe i, må en imidlertid ha lov å vente at de lovlidige og rettsindige menn og kvinner, som heldigvis er det store flertall innenfor alle næringer og organisasjoner, vil sørge for å skape større respekt for lov og rett. Av en rapport jeg nylig har fått fra sjefinspektøren for Statens pris- og rasjoneringsinspeksjon, framgår det bl. a. at det er foretatt pris- og rasjoneringsovertrædelser i et uhyggelig omfang, og en rekke saker er sendt politiet. Det er solgt tekstilvarer uten rasjoneringsmerker av en størrelsesorden som svarer til det en by av Trondheims størrelse får for 1 helt år. Et par firmaer har beregnet seg en overpris på omkring $\frac{1}{2}$ million kroner ved leveringer til forsvaret. Når det norske folket må ta på seg de økonomiske byrder som vårt økte forsvarsberedskap krever, kan ingen finne seg i at private spekulanter skal skaffe seg uberettiget vinning av dem. Det er en viktig sak i forbindelse med vårt beredskap å gjenreise den nødvendige respekt på disse områder.

Det er av stor betydning at vi som folk kan stå sammen om de tiltakene som nå blir gjort, og at vi er villige til i fellesskap å bære belastningen. Men det alene er ikke nok. Mer enn noen gang trenger vi en aktiv forsvarsvilje i hele folket — en forsvarsvilje båret oppe av viljen til fred og frihet. De aller fleste kvinner og menn kan nå gjøre en personlig innsats. Først og fremst gjelder det alle som er knyttet til de militære styrkene. Både befal og menige skal vite at et helt folk nå følger dem med oppmerksomhet, i tillit til at de forstår sitt store ansvar og at de gjør sin plikt og om nødvendig mer enn det. Vi vil alle gjerne føle oss sikre på at det som nå settes inn av menneskelig arbeidskraft, materialer og penger, blir disponert fornuftig, og at resultatet blir et virkelig effektivt militært forsvar. I Heimevernet trenger en økt tilslutning og en oppriktig interesse for løsning av oppgavene. Jeg vil gjerne få rette en spesiell oppfordring til idrettsorganisasjonene og til de enkelte arbeidsplassene om å gå inn for Heime-

1950. 15. september. — Statsministerens og forsvarsministerens redegjørelser.

vernet. Det er et folkeforsvar i ordets aller beste betydning, og i et vidstrakt land som Norge, vil et stort og effektivt Heimevern kunne få avgjørende betydning. En god oppslutning om de frivillige forsvarsorganisasjonene som Heimevernet og sivilforsvaret har også den fordel at en eventuell angriper vil være klar over at et samlet folk er parat til å kjempe for å verge Norges frihet og uavhengighet.

En viktig del av arbeidet med å samle det norske folket er bestrebelsene på å redusere antallet av dem som i krig vil gå sammen med fienden. Ved stortingsvalget i 1949 fikk kommunistpartiet 100 000 stemmer. Det avslørende oppgjøret mellom det 1ste og 2net sentrum i partiet og Korea-krigen er begivenheter som nok har redusert kommunistpartiets tilhengerskare betraktelig. Men enda er det sikkert noen ti-tusener som følger partiet uten å være kommunister i den forstand at de i en krig vil gå mot sitt eget land. Det er derfor en viktig nasjonal oppgave å prøve å overbevise flest mulig av dem som i dag følger kommunistpartiet og å vinne dem for Norge, for demokratiet og for rettssamfunnet. Slik som det under krigen falt naturlig for gode nordmenn å ta opp arbeidet for å styrke den nasjonale fronten, vil det nå være behov for en lignende holdningskampanje. Også nå står vi overfor en felles fare og en felles fiende. Jeg vet at mange er opptatt av disse spørsmålene og ser betydningen av at noe blir gjort. Dette er ingen oppgave for statsmyndighetene. Her bør enkeltpersoner fra de ulike samfunnsgrupper og politiske retninger gå sammen om arbeidet. Pressen, skolen, kirken, kultur- og ungdomsorganisasjonene, burde også finne sin plass i en slik holdningskampanje. Oppgaven bør bestå i å få alle til å se den fare som truer vårt land, dets fred og dets frihet. På den ene siden vise hva vi har å miste, på den andre siden hva vi som folk og som enkeltpersoner ville bli utsatt for om vi gjennom en okkupasjon skulle bli et folkedemokratisk land. Holdningskampanjen måtte ta sikte på å vinne det norske folket til aktiv innsats for demokratiet, øke dets forsvarsvilje, dets innsatsvilje og dets samfunnsånd.

Skal dette lykkes må vi ha en politisk atmosfære som legger mulighetene til rette for en slik utvikling. Spørsmålet om en samlingsregjering med representanter for alle demokratiske partier har vært reist, uten at tanken har fått tilslutning hverken i pressen eller på annen måte. Jeg kan heller ikke se at noe vil være vunnet ved en samlingsregjering i

dag. Hvis vi kommer i krig så bør det etter min mening være en selvfølge at Regjeringen får en bredere parlamentarisk basis. Da må politiske stridsspørsmål hvile og vi må samles i arbeidet om å løse de oppgaver som da tvinger seg fram som de viktigste. Nå kan vi ikke vite noe sikkert om hva vi går i møte, men det er grunn til å tro at den internasjonale krise-situasjon vi nå befinner oss i, kan bli temmelig langvarig. I denne tiden må vi leve videre vårt liv som et demokratisk folk og etter hvert løse de hverdagens oppgaver som melder seg. Slik de politiske forhold for tiden er, vil det vel være naturlig fortsatt å ha en ren arbeiderpartiregjering. Men under alle omstendigheter bør den alvorlige utenrikspolitiske situasjon få en viss innflytelse på den politikk som skal føres. Regjeringen og arbeiderpartiet vil gjerne gjøre sitt til at forholdet mellom de politiske partiene kan bli best mulig. Vi er i Norge i den lykkelige situasjon at det er mye vi er enige om. Vi er i hovedsaken enige om utenriks-, forsvars- og beredskapspolitikken, og vi er som regel enige om den alminnelige sosialpolitikk og kulturpolitikk. Derimot er vi uenige om den økonomiske politikken og om reguleringspolitikken. Men heller ikke her er uenigheten så stor som en i blant kan få inntrykk av. Både den økonomiske politikken og reguleringspolitikken må under alle omstendigheter bestemmes ut fra forholdene slik at de til enhver tid utvikler seg ute og hjemme. Vi får ta problemene opp etter hvert som de melder seg, samarbeide når det er grunnlag og muligheter for det, og holde på det vi hver for oss synes er det beste når vi står for langt fra hverandre.

Det er enkelte av arbeiderpartiets program-saker hvis gjennomføring vil bli mottatt med særlig liten forståelse og kanskje med bitterhet hos dem som hører til andre partier. Så vidt en kan forstå gjelder det bl. a. posten om statsmonopol på sukker, fast brensel, apotekerverer og kraftfôr. Når det gjelder sukker kan jeg opplyse at forsyningsmyndighetene og importørene av kolonialvarer har truffet en ordning slik at den fellesimport en hadde i krigs- og etterkrigstiden av varer som sukker, kaffe, ris og tørket frukt inntil videre skal fortsette under statsmyndighetenes medvirkning og kontroll. For import av fast brensel arbeides det med en lignende ordning. Regjeringen vil derfor i denne valgperioden ikke ta opp forslag om statsmonopol på sukker og fast brensel. Forslaget om et Statens Medisinaldepot vil en også la ligge inntil videre, idet en går ut fra at en kan finne fram til en til-

fredsstillende løsning av de aktuelle forsynings- og beredskapsspørsmål.

Når det gjelder forslaget om et lån til innløsning av de private telefonselskapene så er forholdet, at representanter for flere partier har gitt uttrykk for at de i prinsippet er enige i at staten tar over de private telefonselskaper, men de har gitt uttrykk for betenkeligheter ved i den nåværende situasjon å gå til en innløsning som vil føre med seg en økning av kjøpekraftoverskuddet. Regjeringen er merksam på, og vil gjerne ta omsyn til disse betenkeligheter, og den vil derfor foreslå at det gis skattefritak for erstatningsbeløpene ved innløsningen under forutsetning av at pengene settes av til et fond til styrking av næringslivet i vedkommende distrikt, at fondets formål godkjennes av Finansdepartementet og at departementets samtykke må foreligge før midlene kan disponeres.

Arbeiderpartiet har den tillit til sine egne velgere at de vil forstå og billige dette.

Forslaget om at Statens Kornforretning skal ta over eneretten til import av kraftfôr ser vi som et praktisk tiltak som vi vil gå inn for å få vedtatt og realisert så snart råd er. Nettopp i en kritisk situasjon som den vi nå befinner oss i, vil en slik løsning være av overordentlig stor betydning, både av omsyn til vår anstrengte utenriksøkonomi og av omsyn til behovet for en viss regulering av jordbruksproduksjonen. I samsvar med sitt partis program vil Regjeringen sette ned komiteer til å utrede spørsmålet om samfunnets overtakelse av bryggeriene og av gruvene. Men jeg understreker at det bare er spørsmål om en utredning og at det ikke under noen omstendigheter vil bli fremmet noe forslag før etter et nytt valg.

Når det gjelder den alminnelige økonomiske politikken og reguleringspolitikken, så er det ett omsyn som er avgjørende for Regjeringen, og det er at vi som folk kan komme best mulig gjennom den ulvetiden vi nå befinner oss i. I en slik tid må det sørges for at våre begrensede ressurser blir effektivt og fornuftig nyttet ut, og det må bli større likhet og rettferdighet i fordelingen av byrder og goder. Både vårt utenriksøkonomiske problem og inflasjonsfaren nødvendiggjør samfunnsmessige reguleringer. Formene for slike reguleringer er vi selvsagt villige til å drøfte både med de politiske partier og med arbeidslivets og næringslivets organisasjoner.

Det er både uhyggelig og bittert at vi bare 5 år etter avslutningen av den andre verdenskrigen ser verden forberede seg på å møte en ny krig. Det er dobbelt bittert for oss som ved frigjøringen var så fulle av håp om en lys og lykkelig framtid, for en verden i frede-

lig samarbeid gjennom De forente Nasjoner. Men vi kan ikke nælte oss ut av verden selv om det er mye der vi ikke liker. Som realistiske mennesker får vi ta situasjonen slik den er og innrette oss etter den. Vi får en tung belastning, men ikke verre enn at vi kan klare den. Angsten for krig og enda mer for et liv i ufrihet er den verste belastningen. Den vil avta etter hvert som demokratiens makt vokser. Vi får også en alvorlig økonomisk belastning. Den vil også bli lettere i den utstrekning vi har vilje og evne til å nytte mulighetene våre bedre ut.

Situasjonen har for øvrig ikke bare mørke, men også lyse og oppmuntrende trekk. Det intime militære og økonomiske samarbeidet mellom demokratiske land er det viktigste. Der ligger vårt håp om å bli spart for krig og ufrihet. At De forente stater så helhjertet er med i dette samarbeidet er av avgjørende betydning og gir oss den største garanti vi i dag overhodet kan få. En fullgod innsats fra vårt eget folk vil trygge vår plass i det demokratiske samarbeidet og gi oss selv en større følelse av trygghet. FN-aksjonen mot de nord-koreanske angripere er også et lyspunkt. Hadde Korea blitt et nytt München så hadde det sett svart ut. Vi har fått bevis for at de demokratiske land ikke akter å vise unnfallenhet og svakhet overfor aggressive makter, slik de til å begynne med gjorde det overfor den nazistiske aggresjonen.

Det vi helst av alt vil er en avspenning gjennom forhandlinger og samarbeid. Sovjet-Samveldet må da vite at den dagen det for alvor vil et slikt samarbeid, den dagen har vi avspenningen, og nord-koreanerne, som bl. a. beklager seg over sine motstanderes krigføring, må da også vite at den dagen de innstiller fiendtlighetene og trekker seg tilbake til sitt eget område, den dagen er krigen i Korea slutt. Det kan da ikke være mulig at de ikke er fullstendig klar over det?

I sovjetrussisk presse rettes det angrep også på Norge og Den norske regjering fordi vi er «bundet til den nord-atlantiske angrepspakt og gjør hele landet til et oppmarsjområde for Amerika mot Sovjet-Samveldet» og at vi «før prøvde å skjule den sovjet-fiendtlige orientering, men nå har kastet masken». Det er sant at vi er bundet til Atlanterhavspakten, men det er ikke sant at det er en angrepspakt, det er ikke sant at vi gjør om landet til et oppmarsjområde, og det er ikke sant at Norge er sovjetfiendtlig. Den som skriver en slik artikkel, må da være fullstendig klar over det, enten artikkelforfatteren sitter i Oslo eller i Moskva, om han er nordmann eller russer. Det er sant som det står i den samme artikkelen at Norge nå setter mye inn i utbyggin-

gen av sitt militære forsvar, men det er likevel bare en brøkdel av det de folkedemokratiske land setter inn. Våre hjemlige kommunister, som ikke har et vondt ord å si om de kjempemessige militære budsjetter i folkedemokratiene, påstår at med den politikk vi nå fører, velger vi kanoner for smør. Hvis smøret først skal inn i dette ordskiftet kan det riktigere sies slik at vi velger frihet og fred selv om det betyr noe mindre smør. Skal kommunistene i verden fortsatt være alene om å ruste, så vil resultatet før eller siden bli at vi alle sammen blir uten både frihet og smør. Vi har ingen grunn til å be hverken de norske eller andre lands kommunister om unnskyldning for at vi nå øker vårt beredskap. Det er kommunistene, også de norske kommunister, vi kan takke for den situasjon vi nå har i verden. Er kommunistene interessert i å få en forandring, så kan de få det den dagen de selv ønsker det.

Det skulle være overflødig å si at det norske folket ønsker fred — for seg selv og for andre. Vi ønsker å utvikle og bygge vårt eget land, og vi ønsker at andre land skal kunne gjøre det samme. Men vi ønsker ikke å lukke øynene til for en ytterst alvorlig situasjon, og vi ønsker ikke å unndra oss de forpliktelser vi i denne situasjon har som en del av den demokratiske verden. Det snakkes om offer. Det er ikke noe offer å gjøre det som må til for å trygge freden og friheten. Men vi skal gjøre det i fellesskap. Det bør stå klart for hvert ansvarsbevisst menneske i landet.

Presidenten: Presidenten vil senere foreslå at statsministerens redegjørelse sammen med den etterfølgende redegjørelse fra forsvarsministeren blir utlagt for å behandles i et senere møte, og presidenten går da ut fra at det vil være riktig at forsvarsministerens redegjørelse følger umiddelbart etter statsministerens.

Forsvarsministerens redegjørelse.

Statsråd Hauge: Som et ledd i arbeidet med å utbygge forsvarsberedskapet vårt må vi gjennomføre en høyere grad av hemmelighet omkring militære saker enn vi har vært vant til her i landet. Det er neppe nødvendig å gi noen utførlig begrunnelse for det. Vi bør sørge for at en eventuell angriper skal ha uvissheten å kjempe med i sin planlegging og i sine operasjoner.

Alle skal vite med visshet at nordmenn av alle lag vil kjempe mot den som angriper landet; alle skal vite med visshet at det norske folk og norske myndigheter er fast bestemt på å ta tunge løft for å bygge ut forsvarsberedskapet sammen med våre allierte; alle skal

vite med visshet at vi aldri kan tenke oss muligheten av å bruke våre væpnede styrker til annet enn til forsvar. Men en eventuell angriper bør ha uvissheten å kjempe med når det gjelder enkeltheter vedrørende Norges militære forsvarsmidler og våre forsvarsplaner. Jeg tror kanskje vi har gitt for mange enkeltheter i våre proposisjoner og i våre offentlige dokumenter tidligere. Ved utformingen av St. prp. nr. 122 har Forsvarsdepartementet vært forsiktigere. Vi akter å fortsette med det så sant Stortinget ikke er uenig i det. Ved denne redegjørelse kan jeg heller ikke gå så langt i enkeltheter som det kunne være ønskelig dersom det ikke hadde vært sikkerhetshensyn å ta.

Det er imidlertid på den annen side nødvendig å understreke den prinsipielle og praktiske betydning det har at de forsvarspolitiske spørsmålene til enhver tid er gjenstand for fri debatt, åpen meningsutveksling og våken kritikk. Disse sakene er en viktig del av vårt politiske og nasjonale liv. Det ville være å gjøre forsvaret en bjørnetjeneste, og det ville være i strid med demokratiske grunnsetninger, dersom det militære hemmelighold skulle drives så vidt at det i vesentlig grad hemmet mulighetene for offentlig debatt og offentlig kritikk av militærpolitikken og den militære administrasjon. Vi trenger en offentlig opinion som er vel opplyst om landets forsvar, om situasjonen slik som den er, om de generelle mål som en setter seg og de retningslinjer som en arbeider etter. Bare med en slik offentlig opinion har vi et virkelig psykologisk og politisk forsvarsberedskap; bare med en slik opinion kan vi få den positive medvirkning fra det norske folk ved løsningen av de store og vanskelige oppgavene som vi har foran oss. Det gjelder med andre ord å finne fram til en informasjonstjeneste og en offentlig debatt som tjener norske formål og det frie norske demokrati uten at den vil gi altfor mye hjelp til en eventuell angriper. Jeg tror ikke at det vil by på så store vansker, hverken for myndigheter eller presse, å finne fram til en slik informasjonstjeneste og en slik offentlig debatt.

Høsten 1946 kunne vi for alvor gå i gang med å bygge opp Norges forsvar etter at frigjøringsoppgavene i det store og hele var løst. Vi satte oss ikke bare som mål å gjenreise forsvaret. Det var vårt mål å nyreise Norges forsvar. Vi måtte begynne fra nytt av. Vi har nå fire arbeidsår bak oss. Det er naturlig å undersøke hvor vi står.

I løpet av 4 år fra 1946 til i dag har vi brukt tilsammen ca. 1250 millioner kroner til det militære forsvaret. Jeg har da regnet med både ordinære budsjetter, engangsbevilgninger og